

Fuad Əliyev

“Cinayət yolu ilə əldə edilmiş pul vəsaitlərinin və ya digər əmlakın leqallaşdırılmasına qarşı mübarizə sahəsində yeni çağırışlar”

İstər monitoring subyektləri, istərsə də cinayət yolu ilə əldə edilmiş pul vəsaitlərinin və ya digər əmlakın leqallaşdırılmasına qarşı mübarizə (PL/TMM) sahəsində fəaliyyət göstərən dövlət orqanları və qurumları bir sıra çağırışlarla üzləşir. Burada həm obyektiv, həm də subyektiv amillərin rolu vardır.

Təcrübə göstərir ki, pulların leqallaşdırılması (PL) hallarını aşkar edə bilməyən monitoring subyektləri nəticədə inzibati cəzalar və cərimələr, azalan gəlirlər, korlanmış reputasiya və sair bir çox fəsadlara məruz qalır. Belə fəsadlara öncədən yol verməməyin yolu düzgün PL/TMM siyasəti və effektiv daxili nəzarət sistemindən keçir. Belə bir sistemin qurulması yenidən təkrar icad etməyi tələb etmir. FATF standartları, Bazel və Wolfsberq prinsipləri, milli qanunvericilik, çoxsaylı metodoloji sənədlərin mövcudluğu belə bir sistemin çərçivəsinin əsaslarını tam təmin edir.

Bu çərçivə monitoring subyektləri tərəfindən şübhəli fəaliyyətlərin aşkarlanması, aidiyyəti üzrə məlumatların ötürülməsi və bununla da qarşısının alınmasına kömək edir.

Monitoring subyektləri cari PL/TMM vəziyyətini qiymətləndirmək və zəiflikləri müəyyənləşdirmək ilə bağlı risklərin idarə edilməsində bir sıra çətinliklərlə üzləşirlər. Əməliyyatların fərqliliyi və iqtisadi və kibercinayətlərin artan mürəkkəbliyi vəziyyətin daha da ağırlaşmasına səbəb olur. Bu problemləri həll etmək üçün monitoring subyektləri məlumatların qorunmasını təmin etməli, vaxtında cinayət əlaməti olan əməliyyatları aşkarlamalı və öz işini FATF qaydalarına uyğunlaşdırılmalıdır.

Daha konkret çağırışlar arasında aşağıdakıları qeyd etmək olar:

Artan idarəetmə: Monitoring subyektləri (xüsusilə, banklar və maliyyə təsisatları) transsərhəd və çoxtərəfli PL/TMM uyğunluq tələblərini icra etmək və müştərilərin eyniləşdirilməsi üçün lazımi səy göstərmə tələblərini idarə etməkdə çətinlik çəkirlər. PL/TMM sahəsinin beynəlxalq komponenti, habelə benefisiar mülkiyyətçinin eyniləşdirilməsi ilə bağlı tələblərin artırılması əlavə idarəetmə və tənzimlənmə təzyiqlərini yaradır.

İxtisaslı kadrların olmaması: PL/TMM üzrə dərin biliklərə malik ixtisaslı kadrlar cəlb etmək çətin ola bilər. Kadrların yetişdirilməsi və saxlanması, daima dəyişən mühitə uyğun peşəkar inkişafının təmin edilməsi də xeyli maliyyə və vaxt resurslarını tələb edir.

Qarışıq proseslər və texnologiyalar: PL/TMM üzrə komplayens müvafiq proseslər və texnoloji həllərini təmin edən vahid mürəkkəb sistemin yaradılmasını şərtləndirir. Həmçinin şübhəli fəaliyyətlərin aşkarlanması üçün infrastruktur yaratmaq, məlumatların keyfiyyətini yaxşılaşdırmaq və iqtisadi cinayətlərinin mərkəzləşdirilmiş təhlili üçün məlumatları standartlaşdırmaq lazımdır. Eyni zamanda, monitoring subyektləri riskləri hər bir müştəri üçün dinamik şəkildə qiymətləndirməli və risk səviyyələrini müvafiq olaraq dəyişdirməlidir. Bu da icra baxımından çətin olan hər bir müştərinin davamlı əməliyyat izlənməsini tələb edir.

Gördüyünüz kimi, hər bir çağırışın arxasında həm daxili, həm də xarici amillər durur. Daxili amillərin aradan qaldırılması monitoring subyektləri tərəfindən real olsa da, xarici amillər ətraf mühit amilləri olaraq, onlardan asılı olmayaraq öz təsirini göstərir. Hazırda PL/TMM sahəsində mövcud trendlər arasında aşağıdakılarını qeyd etmək olar:

Rəqəmsal ödənişlərlə bağlı məsələlər: mobil cüzdanlar, elektron ödənişlər və e-pul emitentləri kimi yeni ödəniş metodları ilə bağlı risklər, habelə kiber-cinayətkarlığa qarşı mübarizə və virtual valyutalarla əlaqəli potensial PL/TM risklərinin məhdudlaşdırılması cəhdləri.

Üçüncü-tərəf xidmətlərindən istifadə: monitoring subyektləri eyniləşdirmə və verifikasiya zamanı, "öz müştərini tanı"maq üçün daha çox üçüncü tərəflərin xidmətlərindən istifadə edir (misal üçün, pullu siyahılar, əməliyyatların monitoringinin outsorsinqi, "öz müştərini tanı" uyğunluğu üçün paylaşılan xidmətlərdən birgə istifadə və s.).

Risk-əsaslı yanaşma: Risk-əsaslı yanaşmalar ənənəvi qayda-əsaslı yanaşmaları əvəz edir.

Cinayətkarlar hər zaman monitoring subyektlərindən öz məqsədləri üçün istifadə yollarını tapacaqlar. Leqalaşdırma fəaliyyətinin vaxtında aşkar edilməsi effektiv PL/TMM proqramının ən çətin aspektidir. Hazırda bu işdə monitoring subyektlərinə yardımçı ola biləcək müxtəlif innovativ və texnoloji alətlər mövcuddur. Hər bir monitoring subyekti əlini nəbzə saxlamaqla, vaxtında hazırlıq tədbirləri görməklə və yalnız pro-aktiv olmaqla sözügedən çətinliklərdən sığortalana bilər.

Həmçinin, hər bir monitoring subyekti bilməlidir ki, dövlət bu işdə onun yanındadır və son ali məqsədə nail olmaq üçün dövlət-özəl tərəfdaşlığının xüsusi əhəmiyyəti dövlət tərəfindən dərk edilir.